

Nastavni predmet: **BIOLOGIJA**
Razred : I. (prvi)
Smjer: prirodoslovna gimnazija
Tjedni broj sati: 2+1
Godišnji broj sati: 105

CILJEVI I ZADACÉ

Učenici trebaju:

- usvojiti osnovno obrazovanje o općoj biologiji na temelju bioloških zakonitosti, te znati to znanje primjeniti u životnoj praksi
- upoznati se sa osnovnim priborom i instrumentima za istraživanje u biologiji.
- razlikovati građu i ulogu biljnih i životinjskih stanica, tkiva, organa i njihovih temeljnih funkcija, shvatiti nastanak biljnog i životinjskog organizma
- razvijati sposobnost promatranja i istraživanja

OKVIRNI PROGRAM

Red.br.	Nastavna cjelina	Nastavni sadržaj
1.	Biologija – znanost o životu	Biologija kao znanost Mjesto biologije u znanosti Područje i metode istraživanja
2.	Kemijske osnove života	Kemijski spojevi u stanicima Anorganski spojevi H ₂ O, soli i kiseline Biološki važni spojevi Ugljikohidrati Lipidi Bjelančevine Enzimi Nukleinske kiseline
3.	Podrijetlo života na Zemlji	Geološka povijest Zemlje Kemijska evolucija Biološka evolucija Teorija postanka života na Zemlji Stanica – osnovna jedinica organizma Mikroskopske tehnike istraživanja stanice Ostale metode istraživanja u stanicima Prokariotska stanica Eukariotska stanica (biljna i životinjska) Ultrastruktura stanice Dioba stanice
4.	Višestanični organizmi	Diferencijacija stanice i tkiva u biljaka i životinja Biljni organi i nastanak biljnog organizma Organi i sustavi u životinja Temeljni mehanizmi u razvoju staničnih organizama

VJEŽBE

Red.br.	Nastavna cjelina	Nastavni sadržaj
1.	Biološki laboratorij	Oprema i upute za rad
2.	Mikroskop	Sadržaj i građa mikroskopa (mehanički i optički dijelovi) Pravila mikroskopiranja Tehnika pripremanja mikropreparata Nativni i trajni preparati
3.	Kemijska osnova života	Analiza rezultata pokusa kojima se oponaša kemijska evolucija Klijanje sjemenke graha Škrobna zrnca u pšeničnom zrnu.
4.	Stanica i stanični organeli	Promatranje bakterija i utvrđivanje oblika Stanice pokožice luka Mitoza u biljnim i životinjskim stanicama Epitelne stanice usne šupljine
5.	Višestanični organizam	Mikroskopiranje stabljike višegodišnje dvosupnice Građa korijena Mikroskopiranje životinjske stanice i tkiva (epitel, krvne stanice)

LITERATURA ZA UČENIKE I PROFESORE:

1. V. Šverko, Od molekule do organizma, Profil international, Zagreb, 1998.
2. I., Brooks, Počeci života, Duhovna stvarnost, Zagreb, 1987.
3. Z., Pavletić, Životopis života, Školska knjiga, Zagreb, 1979.
4. I., Kirbl, Evolucija i filozofija, Zagreb, 1990.

DIDAKTIČKE UPUTE:

Zadaća nastave biologije u prvom razredu je da objasni osnovna životna načela kao zajedničku osnovu svih živih bića. Ostvarivanje programa treba se temeljiti na istraživačkom i promatračkom radu, kao i samostalnom izvođenju praktičnih radova u laboratoriju. Neophodno je zadovoljiti načelo zornosti pa je potrebno koristiti primarne i sekundarne izvore znanja.

KADROVSKI UVJETI:

1. Prof. biologije
2. Dipl.ing. biologije s pedagoško-psihološkim obrazovanjem

Nastavni predmet: **Biologija**
Razred: **II. (drugi)**
Smjer: prirodoslovna gimnazija
Tjedni broj sati: 2+1
Godišnji broj sati: 105

CILJEVI I ZADACI:

Učenici trebaju usvojiti potrebna znanja i raznolikosti životinjskog i biljnog svijeta kao i promjene koje su živa bića prolazila od postanka do danas.

Odrediti i poznavati osnovne skupine živih bića i na primjerima pokazati razumijevanje binarne nomenklature.

Objasniti na izvornima ili herbarijskim primjerima građu biljaka.

Objasniti građu, način života i značenje glavnih skupina višestaničnih životinja.

OKVIRNI PROGRAM

Red.br	Nastavna cjelina	Nastavni sadržaji
1.	Raznolikost i pregled životinjskog svijeta i nazivlje	Praživotinje Osobine i građa glavnih predstavnika, značaj i opasnost za čovjeka
2.	Mnogostanične životinje	Beskralježnjaci (spužve, beskolutičavci, mnogokolutičavci, malokolutičavci)
3.	Svitkovci i kralježnjaci	Svitkoglavci Ribe Vodozemci Gmazovi Ptice Sisavci Filogenetski odnosi u životinja Glavne značajke hrvatske faune (zaštićene i ugrožene vrste s osvrtom na relikte i endeme u Hrvatskoj)
4.	Raznolikosti i pregled botaničkog svijeta i nazivlje	Virus – građa i značaj u životu čovjeka Prokarioti Bakterije i modrozelenne alge
5.	Eukarioti	Alge (zelene, smeđe, crvene) Gljive Lišajevi
6.	Steljnjače	Mahovine Papratnjače

7. Stablašice

Golosjemenjače
Kritosjemenjače
Glavne značajke hrvatske flore i vegetacije
(relikti i endemi)

VJEŽBE

Red.br	Nastavna cjelina	Nastavni sadržaj
1.	Jednostanične životinje	Infuzom sjena (papučica, ameba) Promatranje jednostaničnih organizama pod lupom i mikroskopom Donijeti u školu staklenku sa zelenom lokvom i promatrati pod mikroskopom gdje će se uočiti euglene Opisati opće značajke euglene
2.	Mnogostanične životinje	Spužve – žiletom odrezati tanki sloj školske spužve, staviti na stakalce u kap vode ili glicerina i mikroskopom uočiti iglice ili mreže od jadranske spužve Promatranje metilja iz jetre goveda Promatranje gliste iz crijeva svinje pod lupom Gujavica – oblik i vanjska građa Usporedba pauka, raka i hrušta Promatranje kukaca Ježinac, oblik i građa Promatranje i usporedba riba Usporedba guštera, zmija i kornjača Usporedba kostura goluba i praptice Analiza sisavaca
3.	Prekarioti	Morfologija bakterija – analiza mikroskopiranja
4.	Steljnjače	Pregled algi s kore drveća i iz bara, potoka i rijeka Analiza i određivanje gljiva Mahovine, vanjska građa
5.	Stablašice	Papratnjače, vanjska građa Herbarij – golosjemenjače Herbarij – kritosjemenjače (jednosupnice i dvosupnice) Analiza porodica i vrsta

LITERATURA ZA PROFESORE I UČENIKE :

1. Z.Pavletić, Raznolikost život svijeta, Profil international, Zagreb, 1998.
2. I.Habdija, Raznolikost život svijeta (životinje), Profil international, Zagreb, 1998.
3. I.Matoničkin, Bezkrležnjaci, Školska knjiga, Zagreb, 1980.
4. N.Fink, Kralježnjaci, Školska knjiga, Zagreb, 1965.
5. R.Domac, Botanika, Školska knjiga, Zagreb, 1980.
6. R.Domac, Mala flora Hrvatske, Školska knjiga, Zagreb, 1980.

DIDAKTIČKE UPUTE:

Zadaća biologije u drugom razredu je promatranje i uočavanje srodstvenih odnosa pojedinih biljnih i životinjskih vrsta. Čjelina iz zoologije mora učenicima približiti filogenetske odnose među životinjama, kao i cjelina iz botanike filogenetske odnose među biljkama. Isto tako nastava biologije je da prikaže raznolikost i bogatstvo biljnih i životinjskih vrsta Zemlje uz uvažavanje načela primjerenosti, regionalnosti, zdravstvenog i ekološkog odgoja, kao i zaštićenih i ugroženih vrsta. U nastavi je potrebno zadovoljiti načelo zornosti pa treba koristiti primarne i sekundarne izvore znanja.

KADROVSKI UVJETI:

3. Prof. biologije
4. Dipl.ing. biologije s pedagoško-psihološkim obrazovanjem

Nastavni predmet: **Biologija**
Razred: **III. (treći)**
smjer: **prirodoslovna gimnazija**
Tjedni broj sati: 2+1
Godišnji broj sati: 105

CILJEVI I ZADAĆE:

Učenici trebaju steći osnovno obrazovanje o anatomske i fiziološke građi čovjeka i biokemijskim procesima u organizmu.

Usvojiti osnovno znanje o fiziološkim procesima u biljkama i ta znanja znati primijeniti u životnoj praksi i svakodnevnom životu.

Upoznati štetno djelovanje bioloških, fizikalnih i kemijskih čimbenika na zdravlje čovjeka.

Razumijeti opasnosti i načine učinkovitog suzbijanja ovisnosti o psihoaktivnim tvarima (pušenje, alkohol, droga).

OKVIRNI PROGRAM

Red.br.	Nastavna cjelina	Nastavni sadržaj
1.	Životni procesi u biljkama	Metabolizam Autotrofna i heterotrofna ishrana Biološke oksidacije, glikoliza, disanje, vrenje
2.	Biljni organi i organizam	Klijanje sjemenke Razvoj cvijeta i ploda Rast i razvoj biljnog organizma Gibanje u biljaka
3.	Biologija čovjeka	Čovjek kao biološko, društveno, stvaralačko i duhovno biće
4.	Ustroj ljudskog organizma	Kemijski sastav ljudskog organizma Tjelesne tekućine
5.	Krvotvorni sustav	Krv i krvotvorni organi Srce i krvne žile, poremećaji i posljedice Imunološki sustav
6.	Dišni sustav	AIDS i alergijske reakcije Građa i uloga pluća
7.	Mokraćno-spolni sustav	Poremećaji i bolesti Građa i uloga bubrega spolni sustav i spolni život Zametni razvoj, trudnoća i porođaj

8.	Probavni sustav	Zarazne bolesti i higijena Građa i uloga probavnih organa Poremećaji i bolesti organa za probavu
9.	Sustav organa za pokretanje	Kostur Građa i rast kosti Građa i uloga mišića
10.	Endokrini sustav	Endokrine žlijezde Poremećaj i bolesti endokrinog sustava
11.	Živčani sustav	Građa i uloga mozga Osjetila i osjetni organi Poremećaj živčanog sustava

VJEŽBE

Red.br.	Nastavna cjelina	Nastavni sadržaj
1.	Životni procesi u biljkama	Difuzija, osmoza, plazmoliza i deplazmoliza Mjerenje transpiracije Mjerenje korjenovog tlaka Fermentacija Fotosinteza Klijanje sjemenke Uzgoj biljaka u vodenim i pješčanim kulturama
2.	Biologija čovjeka i krvotrovni organi	Diferencijalna krvna slika Mjerenje pulsa i krvnog tlaka Određivanje krvnih grupa i rh faktora
3.	Dišni sustav	Mjerenje kapaciteta pluća Određivanje utroška kisika
4.	Mokračno-spolni sustav	Model bubrega Reakcija mokraće – klorid, bjelančevine, šećer
5.	Probavni sustav	Hidroliza škroba Dokazivanje žučnih boja
6.	Sustav organa za pokretanje	Kosti – građa i kemijski sastav Mišići – poprečni i uzdužni presjek, glatke mišićne stanice
7.	Živčani i osjetilni sustav	Refleksi i refleksni pokreti Građa mozga Osjetila – oko – građa i funkcija Uho – građa i funkcija Nos – miris Jezik – okus Koža kao osjetilo

LITERATURA ZA UČENIKE I PROFESORE:

1. Z. Pevalek, Biologija 3, Profil international, Zagreb, 1994.
2. O. Špringer, Čovjek i zdravlje, Profil international, Zagreb, 1998.
3. D. Miličić, Anatomija i fiziologija bilja, Školska knjiga Zagreb, 1980.
4. A.C. Gajton, Medicinska fiziologija, Medicinska knjiga, zagreb, 1989.

DIDAKTIČKE UPUTE:

Sadržajima nastave biologije treba kod učenika razvijati ljubav i osjećaj odgovornosti za prirodu i živa bića u njoj. Upoznavanje građe i uloga ljudskog organizma, kao i osnovna znanja o ustrojstvu osobnoga organizma pomoći će učeniku da razumije svoje ponašanje i ponašanje drugih, a time će postati tolerantniji prema svojim bližnjima. Ostvarivanje programa treba temeljiti na istraživačkom radu učenika i na radu na primarnim izvorima znanja bez kojih se ne može zamisliti nastava biologije. Potrebno je organizirati i poticati praktičan rad učenika, samostalan učenički rad, promatranje i proučavanje izvorne stvarnosti.

KADROVSKI UVJETI:

1. Prof. biologije
2. Dipl.ing. biologije s pedagoško-psihološkim obrazovanjem

Nastavni predmet: **Biologija**
Razred: **IV. (četvrti)**
Smjer: **prirodoslovna gimnazija**
Tjedni broj sati: **2+1**
Godišnji broj sati: **64+32**

CILJEVI I ZADAĆE:

Učenik treba usvojiti potrebna znanja o kontinuitetu osobina iz jedne generacije u sljedeću i nove molekularne tehnike o nasljeđivanju, raznolikosti i reprodukciji.

Mikroorganizmi, biljke, životinje pa i sam čovjek mijenjao se tijekom vremena, kao i sav ostali materijalni svijet prolaze svoj povijesni razvoj. Održavanje i proizvodnja žive prirode temelji se na odnosima koji živa bića povezuju međusobno s neživom prirodom. Učenik treba svladati osnovne vještine laboratorijskog rada, upoznati mikroorganizme koji nas okružuju, a posebnu pozornost posvetiti čistoći i preciznosti pri radu.

OKVIRNI PROGRAM

Red.br.	Nastavna cjelina	Nastavni sadržaj
1.	Genetika i osnove nasljeđivanja	Geni, DNA i kromosomi Razmnožavanje, mitozu i mejozu
2.	Varijabilnost	Križanja i Mendelovi zakoni Mutacije i modifikacije
3.	Genetika čovjeka	Rodoslovlje Multipli aleli i nasljeđivanje
4.	Genetičko inženjerstvo	Genetička zaštita i savjetovanje Kloniranje gena
5.	Evolucija	Razvoj i raznolikost život svijeta Teorije evolucije Selekcija, izolacija Evolucija čovjeka i usavršavanje
6.	Ekologija i ekološki čimbenici	Abiotički čimbenici Biotički čimbenici Temeljna svojstva biocenoza i ekosustava
7.	Jedinke, populacije biocenoze, ekosustavi i biosfera	Odnosi ishrane u biocenozi Organska proizvodnja Kruženje tvari u ekosustavu

9.	Zaštita prirode	Zaštita flore i flora u Republici Hrvatskoj Zaštićeni dijelovi prirode u Republici Hrvatskoj. Budućnost planeta Zemlje.
10.	Mikrobiologija i Biologija mikroorganizama	Podjela mikrobiologije i pregled povijesnog razvoja. Klasifikacija i nomenklatura mikroorganizama
11.	Uloga mikroba u životu čovjeka	Morfologija mikroorganizama (bakterija, virusa, plijesni, kvasca). Citologija bakterija. Kemizam mikroorganizama. Štetni utjecaji na mikroorganizme. Patogene i apatogene bakterije. Infekcija i putevi širenja zaraze. Virusi, građa i podjela. Uzročnici bolesti. Mikroorganizmi i okoliš.

VJEŽBE

Red.br.	Nastavna cjelina	Nastavni sadržaji
1.	Genetika	Izrada modela kromosoma vinske mušice ($2n = 8$). Test križanja. Rodoslovlje. Zadaci za vježbe o nasljeđivanju. Test na sljepoću za boje.
2.	Evolucija	Posjet prirodoslovnom muzeju. Paleontološke zbirke za dokaze evolucije. Srodnosti živih bića i dokazi.
3.	Ekologija	Povezanost kruženja tvari i protjecanja energije u hranidbenim lancima kopna i voda Koncentracije DDT u sustavu hranidbenog lanca. Zaštita prirode u Republici Hrvatskoj. Terenska nastava.
4.	Mikrobiologija	Mikroskop. Hranjive podloge. Inokulacija mikroorganizama. Sterilizacija i sterilna tehnika rada. Mikrobiološka analiza vode. Mikrobiološka analiza mlijeka.

9.	Zaštita prirode	Zaštita flore i flora u Republici Hrvatskoj Zaštićeni dijelovi prirode u Republici Hrvatskoj. Budućnost planeta Zemlje.
10.	Mikrobiologija i Biologija mikroorganizama	Podjela mikrobiologije i pregled povijesnog razvoja. Klasifikacija i nomenklatura mikroorganizama
11.	Uloga mikroba u životu čovjeka	Morfolologija mikroorganizama (bakterija, virusa, plijesni, kvasca). Citologija bakterija. Kemizam mikroorganizama. Štetni utjecaji na mikroorganizme. Patogene i apatogene bakterije. Infekcija i putevi širenja zaraze. Virusi, građa i podjela. Uzročnici bolesti. Mikroorganizmi i okoliš.

VJEŽBE

Red.br.	Nastavna cjelina	Nastavni sadržaji
1.	Genetika	Izrada modela kromosoma vinske mušice ($2n=8$). Test križanja. Rodoslovlje. Zadaci za vježbe o nasljeđivanju. Test na sljepoću za boje.
2.	Evolucija	Posjet prirodoslovnom muzeju. Paleontološke zbirke za dokaze evolucije. Srodnosti živih bića i dokazi.
3.	Ekologija	Povezanost kruženja tvari i protjecanja energije u hranidbenim lancima kopna i voda Koncentracije DDT u sustavu hranidbenog lanca. Zaštita prirode u Republici Hrvatskoj. Terenska nastava.
4.	Mikrobiologija	Mikroskop. Hranjive podloge. Inokulacija mikroorganizama. Sterilizacija i sterilna tehnika rada. Mikrobiološka analiza vode. Mikrobiološka analiza mlijeka.